
ÖTVEN ÉV

Original scientific paper

Danilo Kecić

A VAJDASÁGI HALADÓ IFJÚSÁGI MOZGALOM ÉS TITO

(RÉSZLET)*

Harc a demokratikus és antifasiszta ifjúság szervezeti és akcióegységéért

Mivel a jugoszláv ifjúkommunista mozgalom a Kommunista Internacionálé VII. kongresszusának, a Kommunista Ifjúsági Internacionálé VI. kongresszusának, a JKP KB spliti plénúmának és a JKP vajdasági tartományi értekezletének határozatait és programját a JKP és a JKISZ vezetőségeinek és tagjainak gyakori letartóztatása és árulások közepette vitte véghez, így az új irányvonal érvényesítésével — akárcsak az ország más vidékein — Vajdaságban is sor került az ifjúkommunista szervezetek többségének felbomlására és felosztására. Az olyan javaslatok, mint amilyen például a Kommunista Ifjúsági Internacionálé VI. kongresszusáé volt, miszerint az ifjúkommunisták szervezeteinek szakítaniuk kell a korábbi gyakorlattal, azaz nem illegális pártként kell működniük, hanem az ifjúkommunisták bábáskodástól és a párt befolyásától mentesen működő önálló szervezeteként, hogy ne akadályozzák az ifjúkommunisták és a haladó ifjúság tevékenységét és kezdeményezéseinek kibontakozását, gyakorlatilag a meglévő szervezetek elbizonytalanodásához vezetett. Az ifjúkommunistáknak javasolták, hogy az illegális munka, szektásság és elzárkózás helyett kapcsolódjanak be a legális tevékenységet folytató haladó ifjúsági szervezetek, egyesületek munkájába. Ennek az irányvonalnak az érvényesítéséhez radikálisan át kellett szervezni és legalizálni kellett az ifjúkommunisták szervezeteit. A legális művelődési, sport és egyéb ifjúsági szervezetekben kifejtett politikai tevékenységtől, az ifjúság legkülönbözőbb rétegeinek érdekeiért folyó mindennapi harctól, valamint a konzervatív, nacionalista és fasiszta szervezetek hatásának a gyengülésétől várták a haladó ifjúság demokratikus és antifasiszta elkötelezettségének megerősödését, az egész fiatal nemzedék egységfrontjának kialakulását. A JKISZ ennek a tevékenységnek a kibontakoztatásával és az ifjúkommunisták szervezetei által képviselt új politi-

* Részlet a szerző *Revolucionarni omladinski pokret u Vojvodini u vreme dolaska J. B. Tita na čelo Komunističke partije Jugoslavije* címmel a *Polja* 1987. április—májusi (338—339.) számában megjelent tanulmányából.

kának valóra váltásával szándékozott nyilvánossá tenni tevékenységét, valamint ezáltal igyekezett a demokratikus, haladó és antifasiszta ifjúság egységes szervezetének politikai és ideológiai magvává válni. A JKISZ szervezeteknek ezeket a határozatait többnyire 1936 első felében hajtották végre. De mivel a JKISZ központi vezetőségét, amelynek élén Boris Kidrič állt, időről időre letartóztatták, vagy börtönbüntetésre ítélték, s a JKP vezetőségét pedig az emigráció választotta el a JKISZ szervezetétől, amelynek tagsága nemegyszer tévesen értelmezte a felsőbb párt- és kommunista ifjúsági fórumok nem mindenben egyértelmű utasításait, így a JKISZ 1936 közepe táján kiüttalan helyzetbe került. Helyenként ez a JKISZ-szervezetek felbomlásához és feloszlásához vezetett. Ennek következtében tartományunkban is megszűntek a részben felújított és újonnan létrehozott JKISZ-szervezetek. A JKISZ kiemelkedő tagjait felvették a JKP soraiba, s így együttesen vették ki részüket az új politikai irányvonal megvalósításából 1936 végén és 1937 elején, amikor sorozatos árulások következtében jóformán teljesen felszámolták a JKP vajdasági szervezetét.

Amikor Josip Broz Tito 1936 májusában hazajött külföldről, a gyakorlatban ismerkedhetett meg a JKP soraiban kialakult kedvezőtlen helyzettel és azzal a ténnyel, hogy a JKISZ megszűnt egységes ifjúsági szervezetként létezni. Ennek a kedvezőtlen politikai helyzetnek a túlhaladására már 1937 elején egész sor szervezeti és politikai intézkedést foganatosított mindkét szervezetben. Már 1937 márciusában megalakította a JKP Központi Bizottságának központi ifjúsági bizottságát, melynek élére Ivo Lola Ribar (mint titkár), Leo Mates és Boris Kraigher került. Az ifjúkommunisták szervezetében kialakult kedvezőtlen helyzet leküzdése érdekében Tito 1937 májusában Új úton a JKISZ címmel cikket közölt a Proleterben, a JKP KB illegális sajtószervében, amelyben utasításokat ad a JKISZ újjászervezésére és jövőbeni munkájához. Cikkében többek között az alábbiakat írja: „Jugoszlávia kommunista ifjúsága dicső hagyományokra tekint vissza... Ám a Jugoszláv Kommunista Ifjúsági Szövetség nem volt tömegszervezet, csupán a párt másolata. Nem állt kapcsolatban a fiatalok tömegeivel, hanem azoktól elszigetelten folytatta harcát, amelyet a fiatalok sokasága megcsodált, de benne soha részt nem vett. A JKISZ tehát bizonyos fajta élcsapata volt az ifjúságnak, amely a széles ifjúsági tömegektől elszigetelve élt és küzdött. Figyelmen kívül hagyta a legszélesebb ifjúsági rétegeket érdeklő kérdéseket. Nem fogta fel a fiatalok mindennapi szükségleteit.” Tito ennek kapcsán állapítja meg, hogy a JKISZ-tagok sem mentesek ezektől a fogyatékoságoktól, ugyanis számos JKISZ-tagnál, sőt egész szervezeteknél „szektás jellegű fogyatékoságok tapasztalhatók”. A helyzet megváltoztatása érdekében javasolja, hogy „a JKISZ-t alaposan át kell szervezni, mégpedig nem valami sablon szerint, hanem lépésről lépésre, s minden egyes helység és tartomány körülményeinek megfelelően. A JKISZ dicső múltja arra kötelezi minden egyes tagját, hogy merészen induljon el az új úton, a tömeges ifjúsági szervezetekhez való közeledés és a munkájukba való bekapcsolódás útján... Ez az ifjúsági mozgalom azonban csak kis hányadát öleli fel a fiataloknak, azt is kizárólag a váro-

sokban, s jószerével csak az egyetemistákat és a munkásfiatalok egy részét . . .

Tevékenységében a haladó ifjúságnak több figyelmet kell fordítania a nemzeti-kulturális, a közoktatási stb. kérdésekre, az ifjúság szükségleteire, a fiatalok életének tartalmára és változatosságára. A tartalmasabb élet ugyanis azt eredményezi majd, hogy tömeges ifjúsági szervezetek jönnek létre, s ez majd magához vonzza a fiatalokat

Káros lenne, ha bármelyik tartományban és minden áron meg akarnánk teremteni a különféle ifjúsági szervezetek nemzeti szövetségét, ha nincsenek meg hozzá a feltételek. Célravezetőbb, ha előbb megszervezik az együttműködést egyik-másik ifjúsági kérdésben. Ha például előkészítjük és létrehozuk Horvátország, Szlovénia, Szerbia, Vajdaság stb. erős nemzeti szövetségeit, ezzel jelentős mértékben támogatjuk a békéért folyó harcot. De ha létrejönnek is az erős nemzeti mozgalmak, azzal nem szűnik meg a különböző országrészek fiataljai közötti kapcsolat, és az együttműködés.”

Az ifjúsági mozgalom eszmeileg és politikailag rendkívül sokrétű és megosztott volt, ugyanis a politikai változásoknak ebben a légkörében alakította ki tevékenységét az egyesült ellenzéken belül az Önálló Demokrata Pártból létrejött vajdasági ellenzéki mozgalom. Miközben a Demokrata Párt jelentős hatást gyakorolt a tömegekre, mind kifejezettebben érvényesítette hatását a Földműves Párt — vonatkozik ez különösen a dr. Dragoljub Jovanović által vezetett jobb szárnyára — erőteljesen érvényesítette hatását a dr. Vlatko Maček vezette Horvát Parasztpárt, amely különösen a bácskai és szerémségi horvát lakosság körében volt népszerű, a szlovákok dr. Janko Buljik, a magyarok pedig dr. Nagy Iván köré tömörültek a rezsimhű Jugoszláv Nemzeti Párttal illetve a Jugoszláv Radikális Közösséggel szembehelyezkedő Egyesült Ellenzék védelme alatt, s nem feledkezhetünk meg az olyan nacionalista és fasiszta szervezetekről sem, mint Dimitrije Ljotić Zbor nevű csoportosulása és Svetislav Hodjera borbásai voltak, vagy éppen a németeket tömörítő Kulturbundról. Ha egyik-másik csoportosulás lényegében véve haladó is volt, számos konzervatív, retrográd, antidemokratikus és fasiszta szervezet fejtette ki tevékenységét. Az ideológiai és a politikai kilátástalanság közepette tűnt fel a politikai csoportosulások között egy olyan törekvés, amely politikailag a JKP irányvonalát képviselte, tevékenysége pedig az antifasiszta népfront platformja alapján bontakozott ki. Tartományunk haladó, demokratikus és antifasiszta ifjúságának csoporttá fejlődése vezetett az 1936 szeptemberében az Ifjúsági Kulturális és Gazdasági Mozgalom megalakításához.

Az Ifjúsági Kulturális és Gazdasági Mozgalom létrehozására az országban valamivel később került sor. Megalakítása összefüggésben volt mindazokkal a társadalmi átalakulásokkal és radikális változásokkal, amelyek a 30-as évek közepe táján jelentkeztek Jugoszláviában és világszerte. A világszerte kibontakozó forradalmak felerősödtek, és egyre jelentősebb társadalmi helyet vívtak ki maguknak. Spanyolországban és Franciaországban az egyesült forradalmi és antifasiszta erők kerültek hatalomra, Olaszországban és Németországban viszont a fasiszmus erősödött meg. Ennek

következtében az egész jugoszláv társadalom történelmi jelentőségű válaszut elé került. Amíg a Milan Stojadinović kormánya által hatalmat gyakorló nagypolgárság egy része hintapolitikát folytatott korábbi szövetségese és a fasiszta országok között, miközben egyre jobban sodródott a totalitáris rendszerek felé, s az országban megtűrte és jóindulatúan elnézte a fasiszta és fasisztabarát szervezetek tevékenységét, addig a széles néprétegek egyre nagyobb mértékben csatlakoztak a demokratikus törekvésekhez és az antifasiszta platformhoz.

Az általános jellegű vajdasági ifjúsági mozgalom létrehozásának eszméje a haladó és demokratikus erőktől származott. Ehhez csak megfelelő alkalomra volt szükség, amit a vajdasági ifjúsági mozgalom 70. évfordulójának megünneplésében véltek felfedezni. Hosszas keresés után az Egyesült Szerb Ifjúság megalakításának 70. évfordulóját találták legmegfelelőbbnek általános jellegű ifjúsági szervezetük létrehozásához. Ennek érdekében tettek előkészületeket a tartomány fiataljai számára történelmi jelentőségű esemény megünneplésére, hogy az évforduló alkalmával egy haladó történelmi hagyományokon alapuló és a vajdasági ifjúsági mozgalom létfontosságú kérdéseivel foglalkozó ifjúsági mozgalmat hozzanak létre. Vajdaság haladó és demokratikus ifjúsága, de mindenekelőtt az egyetemista fiatalok használták ki az Egyesült Szerb Ifjúság megalakulásának 70. évfordulóját a haladó vajdasági fiatalok szervezetének megalakítására. Így került sor 1936 szeptemberében az Ifjúsági Kulturális és Gazdasági Mozgalom sokrétű tevékenységének megszervezésére.

A mozgalom megszervezésére és nyilvános fellépésére az Egyesült Szerb Ifjúság megalakulásának 70. évfordulójára szervezett ünnepség szolgáltatott alkalmat. A különböző ifjúsági csoportok képviselői ebből az alkalomból 1936. szeptember 13-án összejövetelt tartottak Újvidéken, és megválasztották akcióbizottságukat, melynek a határozatokat kellett kidolgoznia és az alakuló gyűlést összehívnia. Erre hamarosan sor is került, s az előkészületeket követően 1936. szeptember 27-én Újvidéken megtartották az általános vajdasági ifjúsági mozgalom alakuló gyűlését. Munkájában azonban csak az újvidéki, petrovgradi (zrenjanini) és néhány más vajdasági helység képviselői vettek részt. Mindössze húszan voltak. Kerülték a látványosságot és a tömegességet, hogy akciójukra kevésbé figyeljenek oda a hatalmi szervek, amelyek egyébként megmozdulásaikat éberren figyelték, s könnyen meghiúsíthatták volna az alakuló gyűlés összehívását. A gyűlés rendkívül rövid és gyors lefolyású volt. Elfogadták a szervezet rezolúcióját és szervezeti szabályzatát. Megegyeztek abban, hogy a szervezetüket Ifjúsági Kulturális és Gazdasági Mozgalomnak hívják, amely a nevébe foglalt területeken fejti ki tevékenységét. Az elképzelések szerint a tartomány ifjúságának a megszervezésére kellett törekednie, és a kulturális felvilágosító munka mellett anyagi segítséget nyújtani a különböző gazdasági szervezetek és intézmények útján a szegény sorsú fiataloknak, különösen az egyetemistáknak.

Az alakuló közgyűlés által elfogadott határozatok, amelyeket Nikola Petrović fiatal mérnök és párttag szövegezett meg a JKP politikai irányvo-

nalának szellemében, többek között hangsúlyozzák, hogy a jelenlegi ifjúság közvetlen örököse a múlt század 70-es éveiben kibontakozó vajdasági ifjúsági mozgalomnak, s ezért vállalniuk kell munkájának és küzdelmeinek a folytatását, amiből az új ifjúsági szervezet jellege és feladatainak meghatározása következett.

A határozatban azt is hangsúlyozták, hogy „a szabadság előfeltétele az ifjúság és az egész nemzet fejlődésének”. Az egyik megállapítás szerint „az ifjúság elítéli a háborút mint az imperialistáknak a nemzeti elnyomásra és a népek kizsákmányolására irányuló törekvését”. Rámutattak, hogy ez milyen veszéllyel jár a világbékére és a széles néprétegek szabadságára, életére nézve, s milyen hatékony tevékenységet kell kifejteni „az ifjúság egészséges fejlődése érdekében”. Az ifjúkommunisták, az imént említett Nikola Petrović részvételével kialakított dokumentum szerint az ifjúság „elítéli a háborút mint az imperialistáknak a nemzeti elnyomásra és a népek kizsákmányolására irányuló törekvését, és meg van győződve, hogy a világbékére, a széles néprétegek szabadságára nézve és „az ifjúság egészséges fejlődését illetően” a fasizmus előretörése veszélyes.

A határozat szerint „Vajdaság ifjúságának szilárd elhatározása, hogy gazdasági, kulturális és egészségügyi téren hatást gyakoroljon a széles néprétegekre.

Vajdaság ifjúsága a saját erejének, idealizmusának és erkölcsi hozzáállásának tudatában szólítja fel az összes fiatait, hogy faji, vallási és társadalmi hovatartozásra való tekintet nélkül fogadja el a határozatokat és lásson hozzá a célok megvalósításához.”

Az alakuló gyűlésen akcióbizottságot is választottak az egyetemisták köréből azzal a céllal, hogy harcolja ki a hivatalos szerveknél az új ifjúsági szervezet munkájának elismerését, ugyanis az Ifjúsági Kulturális és Gazdasági Mozgalom nemcsak Vajdaságban szándékozott kifejteni tevékenységét, hanem szélesebb körben is. Az akcióbizottság az OMPOK szervezetének megalakítása érdekében hamarosan kapcsolatba lépett Vajdaság különböző helységeinek haladó és antifasiszta fiataljaival, s előkészítette az első közgyűlés összehívását Újvidékre. Ennek érdekében külön kiáltványban fordult Vajdaság ifjúságához. Időközben 1936. november 20-án Újvidéken megjelent a Naš život ifjúsági folyóirat első száma, 1937 februárjától pedig a falusi ifjúságnak szánt Naša knjizica című sorozat megindítására is sor került. A tartomány ifjúságához intézett kiáltvány legfontosabb célja az volt, hogy az első közgyűlés megtartására mozgósítsa a fiatalokat:

„A fiatalok szabad kulturális fejlődést követelnek. Az ifjúság körében kifejtett tudatos kulturmunkával el kell érni, hogy tudása és világnézete alapján helyesen tájékozódjon a mai világban uralkodó zűrzavarban, vonzalmat érezzen a szabadság, a haladás iránt, és tanúsítson ellenállást a néptől idegen ellenséges ideológiákkal, a különböző sarlatánok és csalók mozgalmaival szemben, akik hazug jelszavakkal igyekeznek megtéveszteni a fiatalokat. Az ifjúságnak szabadnak, bátornak és tárgyilagosnak, önállóan gondolkodónak kell lennie ahhoz, hogy meglelje a jobb és értelmesebb

élethez vezető utat. Bizakodva tekintünk a jövőbe. *Fogjunk össze és dolgozzunk a fiatalok jobb jövőjéért.*"

A Közoktatási Minisztérium 1936. december 23-i rendeletével jóváhagyta az Ifjúsági Kulturális és Gazdasági Mozgalom tevékenységét.

Az OMPOK első közgyűlésére 1937. január 3-án került sor a Matica srpska nagytermében. Munkájában több mint kétszáz fiatal vett részt Vajdaság különböző helységeiből, jelen voltak a Matica srpska, a belgrádi egyetemisták és az újvidéki művelődési egyesületek szövetségeinek képviselői. A közgyűlés munkájában mintegy tíz ifjúkommunista is részt vett.

A közgyűlés elsődleges célja az OMPOK munkatervének meghatározása, valamint a fő-, a végrehajtó-, az ellenőrző- és igazgatóbizottság megválasztása volt. Két beszámoló is elhangzott, amelyek közül az egyik a művelődési tevékenységgel és az ifjúsági mozgalomnak az ezzel kapcsolatos munkájával foglalkozott, a másik pedig az ifjúság kedvezőtlen társadalmi-gazdasági helyzetét elemezve mutatott rá, hogy az OMPOK miként járulhat hozzá a fiatalok társadalmi és anyagi helyzetének megváltoztatásához és javításához.

A közgyűlésen rámutattak arra, hogy az ifjúság csak összefogás által, egységes ifjúsági szervezatként változtathat saját súlyos társadalmi és gazdasági helyzetén. A szervezet arculatának meghatározásakor a mérsékeltek, az apolitikus álláspontra helyezkedők kerültek túlsúlyba, ugyanis a közgyűlés küldötteinek nagy többsége a polgársághoz tartozó demokratikus értelmiségből és egyetemisták sorából került ki. Ez hatással volt a határozatok meghozatalára:

„A mai ideológiai összetűzések közepette készek vagyunk különálló ifjúsági érdekeinket alárendelni az általános céloknak, hogy szabad, igazságos és egyenjogúságon alapuló társadalmi fejlődést biztosítsunk. Mozgalmunk nem szándékozik egyetlen politikai csoportosulás szócsövévé válni. Ifjúsági mozgalmunk általános jellegű, bekapcsolódhat minden becsületes és haladó fiatal, akinek szándékában áll részt venni a problémák megoldásában.”

Boško Petrović, a haladó és demokratikus beállítottságú egyetemista — ma kiemelkedő író és akadémikus — foglalta össze a beszámolókat követő vitát, és ismertette az OMPOK tevékenységét meghatározó munkatervet. Legfontosabb kulturális célkitűzésük az volt, hogy olvasótermet és könyvtárat hozzanak létre mindenütt, ahol korábban nem volt. Különböző előadások, rendezvények megszervezését, sportegyesületek, színjátszó csoportok, zenei együttesek stb. megalakítását helyezték kilátásba, mezőgazdasági állattenyésztési és szaktanfolyamokat indítottak és eltökélt szándékuk volt az írástudatlanság felszámolása. Mindazokban a helységeken, ahol már korábban is létezett valamilyen művelődési élet, az OMPOK igyekezett felélnikíteni és egyesíteni a művelődési tevékenységet, hogy közös rendezvényekre, előadásokra, tanfolyamokra kerülhessen sor. Gazdasági téren az OMPOK-nak kellett szervezett segítséget nyújtania a munkásság, a diákság és az egyetemisták meghatározott csoportjainak. Ennek érdekében segítette a diákétkezdék megnyitását, a kollektív ételkészítést, a kollektív ételkészítést, a kollektív ételkészítést,

áructerével és termeléssel foglalkozó szövetkezetek létrehozását, a közös nyaralást, kirándulásokat stb. Kilátásba helyezték az ifjúság gazdasági helyzetének tudományos tanulmányozását is, hogy mérvadó elemzések alapján intézkedéseket foganatosíthassanak. Az OMPOK 1937. január 3-i közgyűlésén választották meg vezetőségét, amelynek különböző testületeiben néhány JKP- és JKISZ-tag is volt, mint például Nikola Petrović, Nikola Mandić, Žarko Matijašević, Böhm Lili, Svetozar Marković Toza, Vladimir Kolarov.

A közgyűlés elfogadta a *Naša knjižica* könyvsorozat megindítását, amelynek az OMPOK művelődési tevékenységébe illeszkedve kellett hozzájárulnia a falusi fiatalok kulturális felemelkedéséhez. A szerkesztői feladatok ellátását Katarina és Čedomir Minderović írókra, a JKP közeli munkatársaira bízta. A *Naš život* így továbbra is a vajdasági fiatalok lapjaként jelent meg, ténylegesen viszont az OMPOK szócsöve volt, a *Naša knjižica* pedig a mozgalom havonta megjelenő könyvsorozata lett.

Az OMPOK közgyűlésének munkája és határozatai hozzájárultak az említett szervezetek létrehozásához. Az első szervezetek megalakítására azokban a helységekben került sor, ahol ifjúkommunisták fejtették ki tevékenységüket, s az is jellemző volt, hogy a szervezetek többségét nyáron — 1937 júliusában és augusztusában — alakították meg a haladó értelmiségi, egyetemista és középiskolás ifjúság közreműködésével. Ebbe a munkába csak szórványosan kapcsolódtak be munkásfiatalok.

Január folyamán csak Petrovgradban és Újvidéken hoztak létre szervezeteket. Februárban viszont már Melencén, Kumanén, Ürögön, márciusban és áprilisban pedig Perlezen, Titelen és Törökbecsén is megalakultak szervezetei. Amellett, hogy Stajicevón, Sremska Mitrovicán, Óbecsén, Szabadkán, Kikindán és Dragutinovón akcióbizottságot hoztak létre, ez volt mindaz, amit 1937 január és áprilisa között elértek.

A legtöbb OMPOK-szervezetet július és augusztus folyamán, a nyári iskolaszünet idején hozták létre, amikor az egyetemisták legtöbbet tehetek ezen a téren. Kísérletet tettek egy šumadijai szervezet létrehozására is, ahol az akcióbizottság külön kiáltványban fordult az ifjúsághoz. Így került sor arra, hogy július folyamán a vajdasági haladó egyetemisták és kommunisták közreműködésével Belgrádban, Zomborban, Gornji Koviljban, Martinciban, Stajicevón és Kikindán is létrejött az OMPOK szervezete.

Alig tíz nap alatt — augusztus 8 és 15 között — jött létre a stapari, óverbászi, szabadkai, ósziváci, kúlai és golubinci szervezet. Augusztus vége felé csak két szervezet alakult meg, az egyiket Svetozar Marković Toza kommunista fiatal kezdeményezte Tuzlán augusztus 29-én, a másik pedig két nappal később jött létre Karlócán.

Az OMPOK utolsó szervezetének létrehozására az egyetemista és munkásifjúság közreműködésével került sor Szenttamáson 1937. október 3-án. Az OMPOK szervezeti kiépítése, de különösen a hibák túlhaladása szükségessé tette volna egy bánáti illetve bácskai és szerémségi területi szervezet kialakítását. A fejlődés üteme és az OMPOK szervezeteinek tevékenysége azt eredményezte, hogy csak Bánátban került sor egy regionális veze-

tőség megalakítására. Az OMPOK bánáti területi szerrvezetének 1937. április 12-én Petrovgradban megtartott alakuló közgyűlésén külön területi vezetőséget választottak.

Az OMPOK bánáti tevékenységével, gondjaival, eredményeivel és feladataival a területi szervezet 1937. szeptember 4-én Petrovgradon megtartott évi közgyűlésén foglalkoztak. Ebben az időszakban Észak-Bánátban tíz szervezet és négy kirendeltség működött összesen 498 taggal, akik közül 98 nő volt. Dél-Bánátban nem jött létre egyetlen szervezet sem. A területi szervezet tagságának többségét falusi fiatalok (286) képezték, de voltak köztük munkásfiatalok (170), egyetemisták (139), kisiparosok (124), és kereskedők (89) is.

Az újonnan megválasztott területi vezetőségbe, amelynek újra Stanoje Županski lett az elnöke, beválasztottak néhány szerb, magyar és német nemzetiségű ifjúkommunistát is, többek között Pakai Jánost, Stevan Jovanovićot, Schulmann Rózsát, Emil Kevresant és Toma Granfilit. Az OMPOK bánáti szervezeteinek legtevékenyebb tagjai közé tartozott még Boško Vrebalov, Svetozar Marković Toza, Vladimir Kolarov, Đura Jovanović, Branislav Đurđev stb. Értekezletükön ismételten hangsúlyozták, hogy milyen jelentősége van a demokráciáért és a fasizmus ellen folytatott küzdelemben az egységes és nemzeti elkülönülés nélküli ifjúsági szervezetnek. Többek között kiemelték: „Ifjúsági szervezetünk azért száll síkra a demokráciáért, mert az teszi lehetővé a kultúra kibontakozását, szabad és lendületes fejlődését, a fasizmus ellen pedig azért harcol, mert akadályozza a kulturális fejlődést, az ifjúságot pedig nemzetgyűlöletre, háborúra neveli.” Ennek érdekében az OMPOK legfőbb feladata: „... az eddigi gyakorlattal ellentétben egységes ifjúsági szervezetet létrehozni, olyan erőteljes szervezetet, amely megfelelően képviseli a fiatalok érdekeit, és olyan hatékony tényezővé válik, amellyel mindenkinek számolnia kell.” Az OMPOK szervezeti fejlődésében jelentős szerepet töltött be az 1937. szeptember 12-én Újvidéken megtartott évi közgyűlés, amelyen az újvidéki, petrovgradi, melencei, kumanei, törökbecsei, kikindai, stajičevói, dragutinovói, eleméri, zombori, titeli, Donji Kovilj-i, szenttamási, ürögi, martinci, golubinci, karlócai, morovici krčedini és belgrádi ifjúsági szervezetek mintegy kétszáz küldötte vett részt.

A közgyűlés az eltelt fél év tevékenysége alapján kiegészítette az OMPOK munkatervét, és kijelölte a mozgalom helyi szervezeteinek feladatait, amelyek „a fiatalok legszélesebb rétegeinek szükségleteit tükrözik”. „Közgyűlésünk felhívja a fiatalokat — különösen a mozgalmunkból kimaradt értelmiségi ifjúságot —, hogy politikai hozzáállástól függetlenül vegye ki részét a művelődés terjesztéséből az OMPOK által, amely olyan gyorsan terjed, hogy a mi erőink az űr betöltésére nem elégségesek. Jöjjenek és segítsenek a munkában. Az alkalom kivételes, a fiatalság szervezett, s most nekünk is be kell bizonyítanunk, hogy képesek vagyunk foglalkozni velük. Živan Milisavac, az OMPOK titkára a fiatalság nehéz helyzetéről beszélt, függetlenül attól, melyik társadalmi réteghez tartozik. Hangsúlyozta: az OMPOK tevékenységének célja, „hogy az ifjúság kedvezőbb

körülmények között éljen, hogy erőteljes és életvidám legyen. Az OMPOK szervezeti megerősödéséről beszélve elmondta, hogy az eltelt időszakban létrejött az aktív tevékenységet kifejtő 24 szervezetnek több mint kétezer tagja van.

Hangsúlyozta, hogy az OMPOK előadásokban, beszélgetésekben, kirándulásokban és más ifjúsági egyesületekkel való együttműködésben megnyilvánuló kulturális tevékenysége rendkívül eredményes volt. Külön kiemelte az OMPOK két vajdasági szintű művelődési rendezvényét, az Újvidéken megrendezett csehszlovák és a Petrovgradon megtartott vajdasági művelődési napot. Igen eredményesnek ítélte a falusi ifjúságnak szánt Naša knjižica és a Naš život c. ifjúsági lapot. A beszámoló szerint a Naša knjižica a közgyűlés időpontjáig 28 ezer példányban jelent meg, a Naš životot pedig több mint 25 ezer példányban terjesztették.

Az OMPOK pénzügyi helyzetéről szóló beszámolót követően rendkívül termékeny vita bontakozott ki, amelyben többek között Vladimir Kolarov, Stevan Jovanović, Svetozar Marković, Toma Granfil, Dejan Brankov, Sonja Marinković, Vera Gucunja és más JKP- és JKISZ-tagok is részt vettek. Az OMPOK vezetőségébe is bevásztottak ifjúkommunistákat: Dušan Danilović textilmunkást a végrehajtó bizottságba, Vera Gucunya és Vladimir Kolarov egyetemistát, Toma Granfil jogászt és Nikola Petrović mérnököt a Főbizottságba, Zdravko Grulović egyetemistát és Emil Kevrešan mezőgazdasági munkást pedig az Ellenőrző Bizottságba.

Az OMPOK tevékenységébe nagyszámú ifjúkommunista kapcsolódott be. Több helyütt, így Újvidéken, Petrovgradon, Szabadkán, Zomborban, Belgrádban, Kikindán, Melencén Törökbecsén, Titelen, Komanén, Eleméren, Stajicevón, Dragutinovón és Golubincin ők voltak a mozgalom szervezői. Mivel az OMPOK tevékenységébe más politikai beállítottságú fiatalok is bekapcsolódtak, így a szervezetek tagsága eszmei-politikai síkon némileg megoszlott. Ezek a különbségek leginkább az OMPOK jellegének és feladatainak meghatározásakor jutottak kifejezésre. A többség mellett foglalt állást, hogy a szervezet legyen apolitikus, kulturális és gazdasági mozgalom, a tagság egy része viszont politikai mozgalommá szándékozott tenni, mégpedig nemcsak vajdasági, hanem általánosabb szinten is.

Az OMPOK tevékenységét 1937 közepe táján a reformista *Radničke novine* is kiértékelte, amelyet a szocialisták szerkesztettek és adtak ki, élükön Živko Topalovićyal, a renegát kommunistával. A lap elismeri a vajdasági ifjúság fasisztaellenes tömörülésének jelentőségét, és megállapítja, hogy ez a politikai egységesülés „megfelelő alkalom valamennyi áramlat összefogására”. A *Radničke novine* azonban figyelmeztet, hogy ez az irányvétel nem elegendő ahhoz, hogy eredményesen hozzáláthassanak a kijelölt célok megvalósításához, mivel nem elég konkrétak. „Demokráciával a faszizmus ellen — ez rendkívül általános jelszó. Vajdaság osztály- és nemzeti szempontból rendkívül összekuszált társadalmának konkrét programra, tervre, módszerekre van szüksége. Tömegessége ugyan imponáló, de hatékonysága megkérdőjelezhető, ha nincsenek pontosan körülhatárolt fel-

adatok; ha a tömegeket az általános állásfoglalás mellett nem teszi egységessé a helyzet konkrét megítélésére.”

A 30-as évek közepe táján tartományunkban rendkívül jelentős szerepe volt a magyar és más nemzetiségű fiatalok különböző társadalmi rétegeit maga köré tömörítő *Híd* folyóiratnak, amelyet 1934 májusában indított meg Szabadkán a polgári ifjúság folyóirataként a szabadkai *Népkör* köré tömörült földműves és egyetemista ifjúság. Ez az 500 példányban megjelenő folyóirat eleinte csak helyi jellegű közművelődési, társadalmi és nemzeti problémakörrel foglalkozott. A folyóirat szerkesztőségében és munkatársainak körében a legkülönbözőbb csoportosulások képviselőit találjuk. Irányvételét a baloldaliak határozták meg, de voltak közöttük nacionalista beállítottságú személyek is. Az első lépések megtételekor még nem játszott jelentősebb szerepet a vajdasági magyar ifjúság kulturális és politikai életében. A szerkesztőség összetételében és a szerkesztéspolitikában hamarosan jelentős változások mentek végbe, amelyek 1936 közepe táján még inkább felgyorsultak. A folyóirat szerkesztője Simokovich Rókus kommunista nyomdász lett, s az egyre olvasottabb folyóirat fizetett szerkesztőjévé az 1937 januárjában a szerkesztőségbe fölvetett Mayer Ottmár haladó publicistát tette meg, aki később belépett a JKP-be és az észak-bácskai kerületi bizottság titkára lett. A kiadvány köré jelentős számú haladó és antifasiszta beállítottságú munkatárs tömörült. A többségük kommunista vagy szimpatizáns volt: Szabó Géza, Löbl Iván, a későbbi spanyolországi harcos, Szalai József, Löbl Árpád, dr. Steinfeld Sándor, Cvetko Malusev, Kiss Ernő, Cseh Károly, Kolozsi Tibor, Thurzó Lajos, Wohl Lola, Rácz Magda és mások.

A Hídban egyre több cikk jelent meg a vajdasági mezőgazdasági munkásság helyzetéről és harcáról, a fiataliságról, a tudományos kutatások eredményeiről és a haladó irodalmi alkotótevékenységről, a fasizmus és a háború elleni demokratikus küzdelemről, a spanyol polgárháborúról stb. Egyre nagyobb szimpátiával követték nyomon a népfrontba tömörülő spanyol népek az európai reakció és fasiszta országok ellen folytatott progresszív és igazságos harcát. A három évig tartó háborúban a spanyol köztársaság oldalán harcoló mintegy 1700 jugoszláv közül körülbelül 110 vajdasági is volt, nagy többségük fiatal.

A nemzeti kultúra fejlődését szorgalmazó Híd állandóan hangsúlyozza, hogy erre csak azáltal kerülhet sor, ha kulturális kapcsolatot teremtenek Vajdaság és az ország más népeivel. A — Híd akárcsak az OMPOK *Naša knjižica* könyvsorozata — komoly figyelmet szentelt a vajdasági falu tanulmányozásának és kulturális felemelésének.

A folyóirat nap mint nap újabb híveket és harcostársakat szerzett a radikális társadalmi változásokért vívott harchoz, a nemzeti egyenjogúságért, a nyomor felszámolásáért és a magyarság körében különösen nagy számú agrárproletariátus helyzetének megváltoztatásáért folytatott küzdelemben. Már azokban az években a tartományunkban élő magyar nemzetiség haladó ifjúságának legfontosabb eszmei-politikai támaszává nőtte ki magát.

A Híd a népfront széles körű, demokratikus, haladó és nemzeti társa-

dalmi programját elfogadva annak szerves részévé és jelentős politikai hatóerejévé vált. Ilyen értelemben a folyóirat a haladó és antifasiszta beállítottságú magyar ifjúság mind jelentősebb fóruma, a demokratikus szabadságjogokért, a társadalmi átalakulásért, a nemzeti egyenjogúságért és a valódi értelemben vett szabadságért folytatott küzdelem jelentős tényezője lett.

Az OMPOK eszmei-politikai álláspontját képviselő Híd egyértelműen támogatta a *Naš život* törekvéseit és az OMPOK köré tömörült fiatalokat.

Az ifjúság akcióegységéért küzdő OMPOK így a haladó magyar fiatalok folyóiratával is együttműködött, melynek szerkesztőségében a baloldali és kommunista beállítottságuk hatása érvényesült, s akik a magyar nemzeti-ség haladó fiataljait a népfront célkitűzései alapján maguk köré tömörítve folytattak küzdelmet a legszélesebb társadalmi rétegek kulturális felemeléséért, a demokratikus szabadságjogokért, a háború és a fasiszmus ellen, a nemzeti egyenjogúságért és a társadalmi haladásért. A Híd a következőket írta a többnyire szerb fiatalokat tömörítő OMPOK és a saját maga által megszervezett haladó magyar fiatalok együttműködéséről: „A mozgalom nem húzhatja ki a sárból a politika szekerét, mivel csak a saját nehézségei megoldására törekvő tisztességes és haladó ifjúság általános szervezete.”

Együttműködésük során megjelentetésre szánt cikkeket cseréltek, a Híd munkatársai a *Naš život*-ban értekeztek a munkások és az agrárproletariátus helyzetéről, a *Naš život* szerzői pedig a Híd-ban közölték írásaikat. Ez az együttműködés kiterjedt más haladó lapokra is, így például a Vojvodaninra, a Srbobranra stb. Az OMPOK és a Híd köré tömörült haladó ifjúság együttműködött a szlovák egyetemistákkal, a vajdasági Haladó Egyetemistákkal, az Egyetemista Matica srpskával, a Vajdasági Mozgalom egyetemi ifjúságával, a Magyar Demokratikus Egyetemistákkal, a Független Demokrata Párt egyetemi hallgatóival, a belgrádi Vajdasági Egyetemista Étkездével, a zágrábi Mihailo Polit Desančić Vajdasági Egyetemista Klubbal, a szabadkai Svetlost és az Akademska sever egyesülettel, de különösen a munkásszakszervezetekkel és azok számos színjátzó, zenéi, sport és egyéb szakszportjával, valamint a városi és vidéki ifjúsági szervezetek széles körével. Igaz ugyan, hogy ez az 1937-ig tartó rövid együttműködés nem hozhatta meg gyümölcsét, de mindenképpen jelentőséggel bírt a haladó ifjúság jövőbeni tevékenységét illetően.

A közös akciók sokaságából érdemes kiemelni Vojislav Midić becsei egyetemista eredményes munkásságát, akinek sikerült kiharcolnia, hogy a becsei főszolgabíró engedélyezze Đorđe Andrejević Kunnak az osztályjellegű, háború- és fasisztaellenes, többnyire a spanyol nép harcának szentelt rajzait egybefoglaló *Krvalo zlato c.* mappájának a kiadását, amelyet másutt nem találtak kiadásra alkalmasnak.

Igen jelentős szervezeti összefogásnk számított a két legjelentősebb OMPOK-szervezetnek, az újvidékinek és a petrovgradinak az a kezdeményezése, hogy mindkét város aktív afjúsági szervezeteinek össze kell

fognia, és az Ifjúsági Egyetem révén kell kifejtenie tevékenységét. Petrogradban azonban a rendkívül nagy erőfeszítések ellenére sem sikerült megvalósítani az elképzelést, mert igen nagy ellenállásba ütközött. Újvidéken viszont a megegyezések ellenére sem kezdte meg működését az Ifjúsági Egyetem, mert alig tíz nappal az október 19-i megállapodás után betiltották az OMPOK-ot.

Tito a vajdasági ifjúsági mozgalom általános eredményeit értékelve a következőket írta 1937. november 19-én Wilhelm Piecknek, a Komintern Végrehajtó Bizottsága titkársági tagjának a forradalmi munkásmozgalom helyzetéről: „Belgrádban és Vajdaságban egészen jól fejlődik az ifjúsági mozgalom. Számos akció bizonyítja ezt. A mozgalom élén aktív és rátermett emberek állnak.”

A rezsim nem szívesen tűrte meg az OMPOK tevékenységét, amelyben egyre hatékonyabban jutott kifejezésre az ifjúkommunisták tevékenysége, s amely kulturális és gazdasági jellege mellett mindinkább tartományunk haladó fiatalságának politikai mozgalmává vált. Egyre gyakrabban zavarták meg munkáját, amelyhez hozzájárult a Belügyminisztérium 1937. szeptemberi figyelmeztetése, miszerint a kommunisták erőteljesen tevékenykednek a háború és a fasizmus ellen, inatással vannak a békéért és a szabadságért küzdő ifjúsági egységfrontra. A Belügyminisztérium figyelmeztetésére és az ifjúsági mozgalmak elleni fellépés sürgetésére közvetlenül Ivo Lola Ribarnak a Proleterben megjelent cikkét követően került sor, amely a *Bátrabban az ifjúsági mozgalom új útjain* címmel látott napvilágot. Az írás megjelenése egybeesett az ellenzéki politikai erők tevékenységének fokozásával.

Az államhatalom és apparátus általános támadást intézett a demokratikus mozgalom és az ellenzékiek, a polgári pártok és az egész ifjúsági mozgalom ellen Vajdaságban. A Népi Egyezmény Tömbjének, azaz az ellenzéki pártoknak az 1937. október 8-i kiáltványát és a Vajdasági Mozgalom egyetemi ifjúságának az október 24-i határozatát követően betiltott mindenemű gyülekezést. Ez utóbbi dokumentum lelkesedésének ad hangot, és támogatja a Népi Egyezmény Tömbjének kiáltványát, amely követeli, hogy „egyszer és mindenkorra szakítsanak minden antidemokratikus rendszerrel”, és rezsimmel”, majd annak lehetővé tételét sürgeti, hogy az új alkotmány alapján demokratikus úton és közmegegyezésre válasszanak népi kormányt, melyben az összes népakaratot kifejező politikai párt képviselteti magát.

A Vajdasági Mozgalom egyetemi ifjúságának határozatai többek között az alábbiakat hangsúlyozták: „A szövetségi rendszeren alapuló Jugoszláviáért, szabad és egyenjogú Vajdaságért küzdő ifjúság azon fog munkálkodni, hogy meggyőzze az egész fiatalságot — különösen a szerbiai demokratikus pártok híveit — a szabad és egyenjogú Vajdaságért folytatott küzdelem szükségességéről. Ifjúságunk ezért minden vitán felül álló kérdésben szoros együttműködést szándékozik kialakítani a szerbiai demokratikus pártokkal, mégpedig az októberi népi egyezmény szellemében, amelyet Vajdaság egész ifjúsága lelkesedéssel fogadott, és amely komoly lé-

pést jelent a nemzeti és társadalmi szabadságért küzdő demokraták egy-
sége felé.”

A rezsim hamarosan lehetetlenné tette a demokratikus ellenzéki és anti-
fasiszta politikai tevékenység minden ilyen megnyilvánulását, üldözte szer-
vezőit, s végül betiltotta magát az Ifjúsági Kulturális és Gazdasági Moz-
galmat is. A Királyi Báni Hivatal igazgatási főosztálya 1937. október 28-án
azzal az indoklással tiltotta be az OMPOK-ot, hogy tevékenysége nincs
összhangban elfogadott szabályzatával és programjával, ugyanis az OMPOK
„államellenes eszméket terjeszt tagsága körében”.

Az OMPOK betiltása nem jelentette a fiatalok tevékenységének teljes
felszámolását, ugyanis a *Naš život*, a vajdasági fiatalok lapjaként továbbra
is megjelent.

Tartományunk haladó ifjúsága még a rezsim fokozott terrorja követke-
zőben visszaeső mozgalom körülményei között is új szervezeti formákat
talált kulturális, gazdasági, sőt politikai tevékenységének a kibontakozta-
tására.

A 30-as évek közepe táján — a titói irányvonal érvényesítésével és az
ifjúkommunisták mind kifejezettebb hatására — alakult ki és erősödött
Vajdaságban a haladó ifjúsági mozgalom akcióegysége. Ez az akcióegység
a rákövetkező időszakban vált kivételes jelentőségűvé, amikor a haladó
ifjúsági mozgalom Tito vezetésével konszolidálódott, s a párt és a JKISZ
átfogó tevékenysége hatására egy erőteljes forradalmi-demokratikus moz-
galom elsőrangú tényezőjévé nőtte ki magát.

Garai László fordítása